

Pro Memoria Szily Kálmán barátomnak.

Voltál szives nekem megmutatni Magyary Zoltán pro memoriáját a Táj- és Népkutató Központ ügyében hozzám intézett interpellációra adott válaszom egyes részeire vonatkozólag.

Magyary Zoltán pro memoriájának azon részére, amely azon kijelentésemre vonatkozik, hogy az ő ujságban tett kijelentése, mely szerint a kiállított térképeket előzetesen megnéztem, valahogyan nem jóhiszemű, a megjegyzéseim a következők:

Emberileg elfogadhatom Magyarynak azt a kijelentését, hogy a rosszhiszeműség szándéka részéről nem forgott fenn. Még magyarázhatom is avval, hogy valószínűleg mérges volt. Tárgyilag azonban nem fogadhatom el, mert nyilatkozatának ez a része határozottan megtévesztő. Eltekintve attól, hogy úgy, ahogy leadta, nem is felel meg a tényeknek sem egészen, de ez mellékes, mert a nyilatkozat szerint például az én Intézetemben készült térképek is a Statisztikai Hivatal kiadványai alapján készültek, ez pedig nem felel meg, mert a leglényegesebbek, amelyeket annak idején Elek és Kovács még az én vezetésem alatt készítettek nem a Statisztikai Hivatal felvételei alapján és szándékosan nem ezek alapján készültek. De mondom, ez mellékes. A Nyilatkozat a maga tömörségében mindenkiben azt a benyomást kell, hogy keltsen és azt a szándékot kellett és kell, hogy ennek következtében annak magam is tulajdonítsam, hogy Magyary és a kiállítás rendezői minden adatért helytállnak és hogy ezeket az adatokat magam is approbáltam avval, hogy a térképeket Intézetemben megnéztem. Alig akadhat ember, aki azt a subtilis distinciót meg tudná tenni, amelyet Magyary most említ és magyaráz, hogy én csak a magam intézetében készült térképeket láttam, aminthogy de facto még az én intézetemben készületeket sem láttam mind. Minden ujságolvasó ebből a nyilatkozatból azt

olvassa: "Minden adat helyes, helytállunk érte, maga Teleki is approbálta". Ez pedig nem felel meg. Nem felel meg még így egyszerűen sem, még kevésbé felel meg a körülmények alapján. Magyary jól tudja, hogy például a Földmívelésügyi Minisztérium térképét meg sem néztem közelebbről. Tudja azt, hogy különösen a József császári térképeket néztük és beszéltük meg s tudja azt, hogy más térképeket, nevezetesen a különböző állami, családi, egyházi birtoktest -térképeket a másik szobába futva néztem meg, felsőkabátban, már kalappal a kezemben. Ha Magyary ezen nyilatkozatában mondotta volna azt, hogy nyilvánvaló sokoldalú elfoglaltságom közben láttam ezen térképeket, mintahogy most elismeri ezt a Hozzád intézett memorandumában, akkor a nyilatkozat egészen más benyomást tehetett volna. Ha azonban ezt hozzátette volna, akkor nyilván nem sok értelme lett volna a nyilatkozatnak. Tehát nem érthettem és ma sem tudom másképpen érteni e nyilatkozatot, mint úgy, hogy annak szándéka az, hogy megállapítsa, hogy én ugyanúgy láttam a térképeket s ugyanúgy helyt kell, hogy álljak minden adatért, mint ő maga és a többiek, akik a munkálatokban résztvettek. Azt Magyary Zoltán is tudja, hogy ez sem lehető nem volt, sem de facto nem történt meg az, hogy ezen adatokat így ellenőriztem volna. Azt, hogy ez hiba és hogy ez hanyagság, azt a Parlamentben megmondtam, ahol azt is megmondtam, hogy ez vétkes gondatlanság és vétkes gondatlanságnak tartom ma is, hogy Magyary Zoltán ellenőrző munkáját jobban nem ellenőriztem. Kijelentésében még több tévedés is van. Mert az sem egészen felel meg a dolgok lényegének, hogy a Térképek az én Földrajzi Intézetemben készültek, ha félig igaz is. Ez az Intézet az enyém volt és ha visszamegyek az Egyetemre, az enyém lesz. De nyilván miniszterségem óta azt nem vezetem, ami tehát azóta

ott készült, az távolról sem készült olyan ellenőrzésem alatt, mint egy professzor intézetében különben a készülő dolgok szoktak a professzor vezetése alatt készülni. Ezt Magyary Zoltánnak, mint professzornak és mint a munka részesének, sőt vezetőjének tudnia kell és nem szabad olyan nyilatkozatot leadnia éppen mint ilyennek, amely laikusokban más benyomást kelt.

Én a nyilvánosság előtt álltam a felelősséget kollegialitás és a tanítványaimmal szemben való jóérzés és együttérzés folytán kifelé. Ezeket a részleteket nem is említettem, de ha Magyary Zoltán felemlíti, akkor meg kell, hogy mondjam, hogy ez tetézi azt, amit én nem tarthatok egészen jóhiszeműnek a nyilatkozatban. Lehet, hogy nem volt szándékos, de mindenesetre eredményében olyannak sikerült, hogy azt - amit Magyary Zoltánnak tudnia kellett - elhomályosítja, helytelenül állítja be és téves következtetések levonására alkalmas.

Magyary Zoltán Hozzád küldött pro memoriájában felemlíti azt, amit a József császári térképekről mondtam s azt hogy egyetlen direktívámat, amit ott megemlítettem, mikor volt Intézetembe beugrottam, nem teljesítették s azt mondja, hogy ő nem tanársegédem, hanem tanártársam. Ez áll, nem is adtam ebben Magyary Zoltánnak rendeletet. De ha tanártársam, akinek legalább úgy gondolom, hogy az volt a szándéka, hogy velem együtt működjék, de a továbbiakból s ezen megjegyzésekből azt látom, hogy nem az volt, ha mint tanártársam s mint együttműködő lett volna jelen és ha hallotta / úgy hiszem hallotta, bár én a fiataloknak mondtam ezt s a parlamenti megjegyzésem reájuk is vonatkozott/, de ha hallotta, akkor úgy hiszem ildomos lett volna ezt számba

is venni, pont mint tanártársamnak. Ennek semmi köze a rossz-hiszemiséghez, azaz helyesebben jóhiszeműség hiányához, ez csak illusztráció volt. De azt világosan tudta Magyary Zoltán, hogy azokat az állami és más birtoktesttérképeket, amelyek kinn feküdtek egy asztalon egy halomra - kettőt-hármat láttam, felül fekvőt - hogy azokat sem pontosan meg nem néztem, még kevésbé kontrolláltam az adataikat. Nem ezekből a térképekből, nem az Eszterházy térképből indult ki a baj. Lehet, hogy egyéb bajok és támadások ebből indultak ki. De amit én rekrimináltam, abból Magyary Zoltán tudja, hogy nem ebből indult ki, hanem világosan tudnia kell azt, mert többször megmondottam, abból indult ki, hogy a beállítása az anyagnak, amely anyag különben legalább részben jó és elég nagy részben érdekes, tudománytalan volt. Még ezeket a térképeket is lehet tudományosan beállítani, melléjük akasztva az ország megművelésének intenzitási térképét / Intézetemben van/, a klimatérképet/ csapadék gyakoriság stb./ a termelt növények térképeit, mert ilyen összehasonlításból ezen birtoktesteknek felhasználhatóságára vagy arra, hogy nagybirtokok arra nem való helyeken vannak, lehet érdekes következtetéseket vonni. De nem szabad ilyeneket úgy felakasztani, hogy azok csak a propagandát szolgálják, - azaz tulajdonképpen itt megmondhatom, - a közönséges demagógiát, viszont a tudományt nem. Mert ezek úgy, ahogy azokat kiakasztották, senkinek okosat nem mondtak. Pedig mondhattak volna, ha kellő módon reprezentálják. "Hogy azután ezekben a térképekben hibák is voltak, hogy egyik ember birtokát mint a másét tüntették fel stb. az abból a hebehurgyaságból származik, amellyel az egész kiállítást rendezték és amely jellemző mindarra az Intézetemből származó anyagra, amelyet azután rajzoltak, hogy én a lábamat kihúztam, vagy legalább

is annak nagy részére.

Amit Magyary az 5. pontban mond, arra nézve, hogy megmutatta nekem Elekék tervezetét, az igaz. Megmutatta, úgy emlékszem, hogy Eleknek szóval adtam is utasításokat egyes dolgokra nézve, amelyeket másképp gondoltam, de nem tudok pontosan most már ezekre visszaemlékezni. Hogy ezt a programot felületesen néztem át elfoglaltságom alatt, azt a Parlament előtt is bevallottam, mint egyikét vétkes gondatlanságaimnak. Azt nem mondtam meg a Parlamentben, hogy gondatlanságban és annak vétkességében Magyary osztozik, mert éppúgy professzor mint én és ha látta, hogy el vagyok foglalva és ő nem ért valamelyik részhez, kérdezhetett volna meg mást is. Hogy sok kollegája elhúzódott mellőle, arról én nem tehetek. Az is ott állt, hogy kompasszok, cimtársak és gazdaságiévkönyvek alapján fogják megkeresni a tőkeérdekeltségek egymással való kapcsolatait. Ezt lehet, de ne involválja azt, hogy ^{ha} ezekben az ember nem talál elegendő adatot arra, hogy a dolgokat tudományosan és jól ábrázolja, hogy ezekkel megelégedjék, hanem akkor továbbmegy, és nem végez lusta és felületes munkát. Ez a rész egyébiránt aztán tényleg Magyary munkaköréhez és intézetéhez tartozott. A nagy grafikon nála készült, egyetlen egy forrás, a Kallóskompassz alapján. Erre mondtam, hogy tudománytalan és az ábrázolási módra azt, hogy primitív és mindkét kijelentésem így is van.

A térképek is benne voltak a programban. A Parlamentben meg is mondtam, hogy azok ellen utólag sincs kifogásom, kivéve ha mint egyik-másikban tévedések vannak és kivéve azt, ha a térképeknél nem mondják meg azt, mint az 500 holdas állami térképeknél, hogy az tényleg mit ábrázol, milyen hiányai vannak, mit kellene még kutassunk és ábrázol-

junk ahhoz, hogy jobban lássunk. Egyáltalán az egész kiállításnak az volt a baja, hogy úgy tüntette fel az ott kihozott munkát, mint egy nagyszerű eredményt és egy megoldást, ahelyett, hogy megmondotta volna és megmutatta volna, hogy ez egy szerény kezdet legeleje és hogy milyen feladatok vannak a tudományos kutatóra. Ez az, amit humbugnak neveztem és nevezek ma is.

Készséggel elismerem azt, hogy nem én kérettem magamhoz Magyaryt, hanem ő akart hozzám jönni, csak hogy ő már, például nem 30.-án, hanem jóval előbb akart hozzám jönni, de bizonyára nem azért, hogy a véleményemet hallja, hanem másért. Én pedig 30-ig nem tudtam fogadni s aztán visszatértem erre s megmondottam, mikor jöhet. Ekkor mondtam neki meg véleményemet a kiállításról s tanítványimról. Mikor Eleket összeszedtem, ezt vele közöltem az első beszélgetés kapcsán. Hogy aztán 7.-re ő akart jönni vagy én hívtam, erre igazán nem emlékszem, de mivel ez az Elekkel való beszélgetésből folyt, ez a körülmény, nem hiszem, hogy nagyon fontos volna, de hajlandó vagyok akceptálni azt is, hogy ő akart jönni.

Ami a katalógus-kifogásolásokat illeti, Magyar ismerte már egy s más kifogásomat és mindenesetre a katalógus részben ezeknek az alapján is alakult át, a részleteit ennek nem ismerem. Abban is tévedhettem, hogy nem előadásról jöttem ki, de mindenesetre mikor az Intézetemben jártam, de hogy nagyon rövid ideig voltam és hogy éppen a legkérdésesebb térképeket csak egészen futólag láttam s adataikról már éppen nem győződhettem meg, ez tény és ez a lényeg. Ezekben a külsőségekben tévedhettem, ami azonban a lényegét illeti, abban nem tévedtem.